

УДК 658.2:67/68

Доценко І.О., аспірант

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Оцінено сучасний стан розвитку підприємств легкої промисловості Хмельниччини. Особливу увагу автор приділяє висвітленню аналізу фінансової безпеки підприємств легкої промисловості Хмельницької області, як складової економічної безпеки.

Modern development of enterprises of light industry of Khmel'nichchyni status is appraised. An author spares the special attention illumination of analysis of financial safety of enterprises of light industry of the Khmel'nicky area, as a constituent them economic security.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки світу в умовах кризи та за складних трансформаційних процесів суттєво ускладнюються умови господарювання підприємств України. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання зумовлюється переважно станом їх фінансів, що призводить до необхідності проведення аналізу фінансової безпеки підприємств. Однією з конститутивних галузей національного господарства, що ініціює процеси забезпечення збалансованості його функціонування є легка промисловість. Легка промисловість на сучасному етапі історичного розвитку держави за рахунок власного виробництва задовольняє лише незначну частку суспільних потреб, а інша частина – задовольняється за рахунок імпорту товарів. Тому, для підвищення рівня конкурентоздатності продукції та масштабів внутрішнього ринку, одним з першочергових завдань, має бути забезпечення економічної безпеки підприємств галузі в розрізі регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нажаль, серед відомих нам робіт лише незначна кількість тих, що розглядають процес аналізу фінансової

безпеки в комплексі економічної безпеки підприємств різних галузей промисловості. Деякі аспекти фінансової безпеки були розглянуті в працях таких відомих вчених, як Барановский О. І. [1], Бланк І. О. [2], Горячева К. С. [3], Кузенко Т. Б. [4] та ін. Проте, в роботах цих авторів у рамках поставлених ними завдань розглядалися питання економічної безпеки з деякими згадуваннями про фінансову складову безпеки підприємства. Але для прийняття рішень щодо виведення галузі легкої промисловості України, яка перебуває в катастрофічному становищі, необхідно як одне з найважливіших питань, дослідження всебічної оцінки фінансової безпеки підприємств галузі на сучасному етапі розвитку економіко-правової держави та за умов трансформаційних процесів.

Постановка завдань. Метою статті є з'ясування впливу фінансової безпеки підприємств легкої промисловості Хмельницької області на забезпечення економічної безпеки підприємств галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека визначається як такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх ризиків, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов середовища. Тобто фінансова безпека характеризується таким станом підприємства, який забезпечує: фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність підприємства в довгостроковому періоді, потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства, достатню фінансову незалежність підприємства, захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Саме тому фінансова безпека – важлива складова економічної безпеки підприємства, забезпеченню якої повинна приділятися особлива увага на підприємстві [5].

В цілому прибутково спрацювали 64,7 % в 2005 році, підприємств галузі легкої промисловості Хмельниччини, та 56 % підприємств в 2009 році, і

одержали 1033,8 тис. грн. прибутку в 2005 році, та 1381,2 тис. грн. збитку в 2009 році. За аналізовані роки у галузі кількість підприємств, які зазнали збитків, збільшилися з 35,3 % у 2005 році до 44 % у 2009 році (рис. 1).

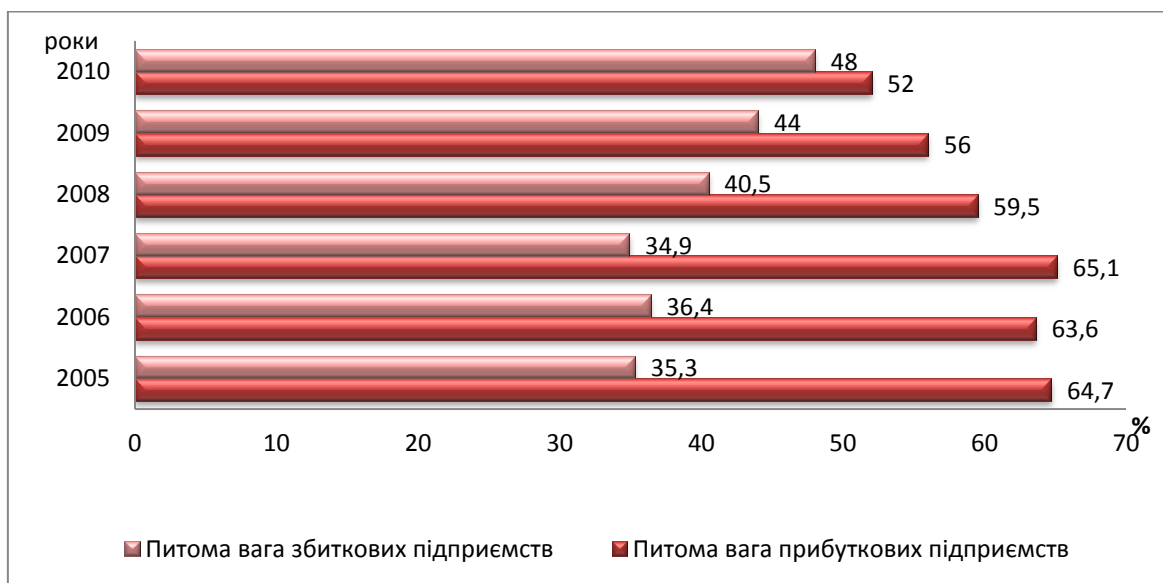

Рис. 1. Питома вага прибуткових та збиткових підприємств легкої промисловості Хмельницької області за 2005 – 2010 роки

* - розраховано та побудовано автором за даними [6]

Недостатньо ефективна фінансово-кредитна політика сприяння розвитку підприємств галузі легкої промисловості, її певна неадекватність щодо умов фінансово-економічної кризи, підсилена такими фінансовими ризиками для суб'єктів підприємництва, як значне зменшення попиту на товари підприємств легкої промисловості України, зниження рівня інноваційно-інвестиційної активності економіки, збільшення фінансових витрат та термінів окупності капіталовкладень, посилення дії ризиків інституційного середовища, структурна деформація зовнішніх ринків, суттєво знижують рівень фінансової стійкості підприємницького сектора легкої промисловості Хмельниччини та національної промисловості загалом (табл. 1).

Протягом 2005 – 2010 років у легкій промисловості Хмельниччини та всіх її підгалузях фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування різко зменшувався з року в рік, і в кризових 2008 – 2009 роках був від'ємним. Так в 2006 році сальдований фінансовий результат від звичайної діяльності до

оподаткування зріс на 796,7 тис. грн. і становив 2317,1 тис. грн., в порівнянні з 2005 роком.

Таблиця 1

Основні фінансові показники підприємств легкої промисловості
Хмельницької області за 2005 – 2010 роки [6]

Показники	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис.грн.:						
сальдо	1033,8	2317,1	5,4	-16382,0	-1381,2	-29383,2
прибуток	3621,5	5259,3	1984,8	1913,8	6064,2	5814,3
збиток	2587,7	2942,2	1979,4	18295,8	7445,4	8752,5
Оборотні активи на кінець року, тис.грн.	30933,1	40026,8	41605,2	67209,8	82586,4	89564,1
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року, тис.грн.	2216,7	2529,4	2077,4	3094,6	2697,5	3158,2
Дебіторська заборгованість на кінець року, тис.грн.	9813,7	18082,4	15397,6	23980,1	46098,7	49852,1
Власний капітал на кінець року, тис.грн.	47632,4	66537,1	52242,7	63578,7	62955,8	56478,9
Кредиторська заборгованість на кінець року, тис.грн.	24676,9	29749,4	44669,9	67839,7	94877,9	108546,8

В 2007 році сальдо від звичайної діяльності склав 5,4 тис. грн. прибутку, проти 16382,0 тис. грн. збитку в 2008 році. Тоді як збиток фінансових результатів підприємств легкої промисловості 2009 року скоротився проти торішнього майже на 90%, в цілому по області і становив 1381,2 тис. грн. Відзначимо, що у поданих статистичних даних не враховані малі підприємства. Включення фінансових показників малих підприємств (що можливе лише за умови їх детінізації) могли б покращити загальний результат роботи галузі в 2005 – 2007 роках, та погіршити за три останніх роки.

Діяльність підприємств легкої промисловості Хмельницької області хоча і залишається поки збитковою, проте відзначається позитивною динамікою поступового скорочення збитку.

Для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної діяльності підприємствам галузі легкої промисловості необхідно мати достатній рівень поточних активів, для того щоб, бути спроможним покрити кредиторські зобов'язання і зберегти свою ліквідність та платоспроможність. Дані табл. 1 свідчать, що станом на кінець 2010 року підприємства області володіли оборотними активами вартістю 89564,1 тис. грн. Тоді як в 2009 році їх вартість становила 82586,4 тис. грн. Порівняно з 2005 роком вона зросла на 51653,3 тис. грн. Відносно 2006 року вартість оборотних активів збільшилася на 42559,6 тис. грн., тоді як на кінець 2007 року, в порівнянні з 2009 роком вона збільшилася на 40981,2 тис. грн. На кінець 2008 року оборотні активи склали 67209,8 тис. грн. та збільшилися в 2009 році на 15376,7 тис. грн. Отже, підприємства легкої промисловості Хмельниччини останніми роками розширює обсяги своєї діяльності. Підвищення частки оборотних активів при ефективному їх використанні призведе до прискорення оборотності сукупних активів підприємств.

Як показало дослідження, впродовж останніх років господарської практики питома вага дебіторської заборгованості у загальній величині оборотних активів підприємств галузі легкої промисловості поступово зростала, що свідчить про деформовану структуру матеріалізованих форм оборотного капіталу. Так, питома вага дебіторської заборгованості у 2005 році становила 31,7 % загальної вартості оборотних активів, у 2006 році – 45,2 %, у 2007 році – 37 %, у 2008 році – 35,7 %, у 2009 році – 55,8 %. Домінування у згаданій структурі дебіторської заборгованості підтверджує нераціональне використання оборотного капіталу, що, в свою чергу, позначається й на результатах роботи підприємств.

Збільшення дебіторської заборгованості зумовлює зростання потреби в оборотному капіталі на стадії розрахунків і сповільнює його оборот. Внаслідок цього зростає період перебування оборотного капіталу в сфері обігу.

Отже, оборотний капітал, підприємств легкої промисловості Хмельницької області опосередковуючи сферу виробництва, не змінює свого обсягу, натомість у сфері обігу його частину вилучають із обороту підприємств у формі дебіторської заборгованості, що сповільнює період кругообігу та впливає на ефективність використання оборотного капіталу в сфері виробництва. У зв'язку з цим грошова форма оборотного капіталу підприємств неспроможна забезпечити виконання платіжних зобов'язань підприємства, що зумовлює зростання кредиторської заборгованості (рис. 2).

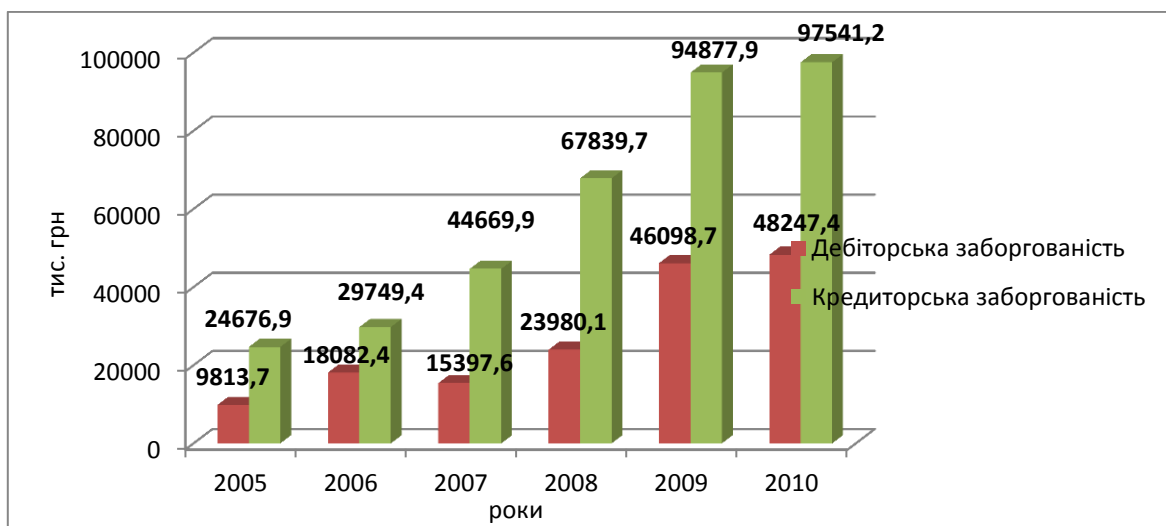

Рис. 2. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств легкої промисловості Хмельницької області за 2005 – 2010 роки

* - розраховано та побудовано автором за даними [6]

Кредиторська заборгованість підприємств Хмельниччини продовж 2005 – 2009 років домінувала над дебіторською заборгованістю. Це свідчить, що навіть використання залучених коштів постачальників у формі кредиторської заборгованості та податкового кредиту не могло забезпечити зростання ефективності використання оборотного капіталу, оскільки на кожну гривню кредиторської заборгованості припадало від 0,58 грн. до 0,63 грн. дебіторської

заборгованості. А наявність переважаючої кредиторської заборгованості могла б ефективно вплинути на рух оборотного капіталу, тому що це додаткове збільшення обсягів оборотного капіталу в сфері обігу.

Водночас зауважимо, що зростання дебіторської заборгованості галузі, зумовлене багатьма зовнішніми і внутрішніми чинниками. Зовнішніми чинниками є чинний порядок розрахунків у країні, податкова, грошово-кредитна політика, рівень інфляції, обсяг ринку та рівень його насиченості. Вони практично не залежать від діяльності підприємств, і обмежити їх вплив складно. Внутрішні чинники – договірна політика підприємств, застосування різних видів розрахунків, стан контролю за дебіторською заборгованістю – залежать від рівня організації збуту продукції, налагодження контролю за виконанням договірних зобов'язань, цінової та фінансової політики підприємства.

Грошові кошти та їх еквіваленти відображають кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів — короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості. За аналізований період, підприємств легкої промисловості Хмельницької області, спостерігається як збільшення в 2006, 2008 роках, так і зменшення, в 2007, 2009 роках найбільш ліквідних коштів.

Міру прибутковості функціонування підприємства найточніше визначають показники рентабельності (рис. 3). Рівень рентабельності операційної діяльності характеризує прибутковість поточних витрат, вигідність для підприємства виробництва певних видів продукції, виконання певних робіт, надання платних послуг і витрат на інші види операційної діяльності.

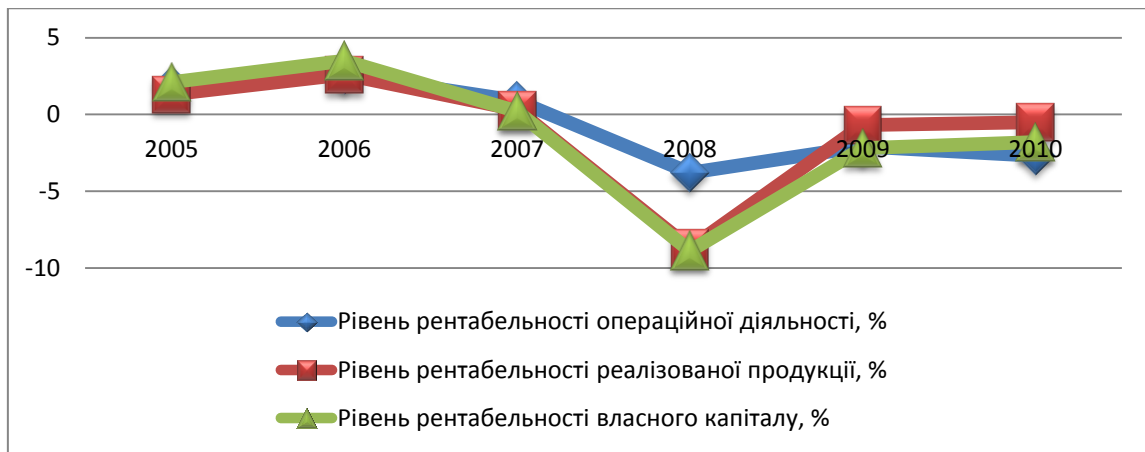

Рис. 3. Рентабельність підприємств легкої промисловості Хмельниччини*

* - розраховано та побудовано автором за даними [6]

Протягом аналізованого періоду рівень рентабельності операційної діяльності підприємств галузі легкої промисловості Хмельницької області безупинно зменшується. Так в 2005 році його значення становило 1,9 %, тоді як в 2007 році воно зменшилося до 0,9 %, а протягом 2008–2009 років становило від’ємний показник, відповідно -3,8 % та 2,1 %. Це пояснюється тим, що за два останніх роки підприємства галузі зазнали значних збитків, знизився обсяг виробництва та реалізації продукції, збільшився обсяг витрат діяльності. В порівнянні з 2008 роком рівень рентабельності у 2009 році зменшив своє падіння і покращив результат на 1,7 %. Тобто рівень збитковості підприємств від операційної діяльності показав у 2009 році тенденцію до зростання.

Рівень рентабельності реалізованої продукції є одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства. Як видно з рисунку 2.4, рентабельність операційної діяльності прямо пропорційно залежить від рівня рентабельності реалізованої продукції. Даний показник в галузі легкої промисловості теж зменшується з 1,3 % в 2005 році до 0,7 % в 2009 році. Це знову підтверджує збитковість підприємств Хмельницької області. Так, в 2005 – 2007 роках підприємства галузі отримали прибутки після реалізації продукції, відповідно 1,3 – 0,3 %, тоді як в 2008 – 2009 роках робота підприємств була збитковою.

Рівень рентабельності власного капіталу характеризує прибутковість підприємства стосовно наявних фінансових ресурсів, які є в його розпорядженні. Рентабельність використання фінансових ресурсів для підприємств легкої промисловості Хмельниччини в 2006 році збільшується в порівнянні з 2005 роком на 1,4 %, тоді як в 2007 – 2009 роках зменшується до 2,2 %.

Отже рівень рентабельності або скоріше збитковості підприємств легкої промисловості Хмельницької області з року в рік знижується, під рівнем економічних ризиків які підприємства не враховують в своїй діяльності. Знову ж таки на рис. 3 ми бачимо, що пік падіння рентабельності операційної діяльності, реалізації продукції та капіталу припадає на 2008 рік, а у 2009 році спостерігається тенденція до зростання.

Сучасний стан легкої промисловості Хмельницької області можна охарактеризувати як незадовільний і нестабільний. Кризове становище в галузі обчислюється не двома роками, а значно довше. Внутрішній ринок заповнили іноземні товари, які є нижчими за якістю і дешевшими, а тому витісняють вітчизняну продукцію з українського ринку. Підприємства не можуть ефективно працювати через брак інвестицій і відповідного високотехнологічного обладнання.

Висновки. Забезпечення економічної безпеки підприємств легкої промисловості Хмельницької області припускає виділення, аналіз і оцінку існуючих погроз з кожної з функціональних складових і розроблення на їх основі системи протидіючих заходів. Результати аналізу й оцінки рівнів складових економічної безпеки повинні бути покладені в основу розроблення комплексу заходів, спрямованих на протидію погрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємств галузі і відповідно розширення його адаптаційних можливостей до змін умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування і розвитку. Легка промисловість потребує великої підтримки з боку держави у вигляді відповідних державних програм. Легка промисловість є цікавою для дослідження. З метою подальшого

дослідження галузі на території Хмельницької області результати аналізу й оцінки рівнів фінансової складової економічної безпеки повинні бути покладені в основу розроблення комплексу заходів, спрямованих на протидію погрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Горячова К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. – К.: НАУ, 2006. – 17 с.
4. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко// БИЗНЕСИНФОРМ. – 2007. – № 12 (1). – с. 27-29.
5. Бородіна О.О. Оцінка економічної безпеки підприємства / О.О. Бородіна // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць: В. 3, Т. 1 – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – Вип. 183. – С. 33 – 41.
6. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2010 рік / За ред. В. В. Сокальського / Хмельницьке обласне управління статистики. – Хмельницький, 2011. – 433 с.